כיתה ה' | תנ"ך | שיעור 2 מתוך 4 | 45 דק' | במדבר טז

ממלכתי: ספר במדבר נלמד ביסודי בכיתה ה' (לצד ספר ויקרא). חמ"ד: לפי תכנית התנ"ך בחמ"ד, בכיתה ה' לומדים חומש במדבר (וספר שמואל א); ביחידה רש"י להעשרה. יש לבדוק מול התכנון השנתי של בית הספר.

קורח ועדתו: "ומדוע תתנשאו?"

🎯 מטרות השיעור

- התלמידים יתארו מי היו קורח, דתן ואבירם ומה טענו נגד משה ואהרן (טז, א-ג; יב-יד)
- התלמידים יסבירו איך משה הגיב לטענות ואיך הוכרע הוויכוח (טז, ד-ז; כח-לג)
- התלמידים יבחינו בין מחלוקת שיש בה רצון לאמת לבין מחלוקת שמטרתה כבוד ושלטון (פרשנות, בעזרת משנה באבות)

❓ השאלה הגדולה של היחידה

מה עושים כשהדרך קשה: מפחדים, מתווכחים, כועסים, או ממשיכים קדימה?

השאלה מלווה את ארבעת השיעורים ביחידה. בכל שיעור מוסיפים לה תשובה מתוך הסיפור, ובשיעור 4 כל תלמיד כותב תשובה משלו.

🧪 פתיחה

על הלוח שני משפטים: "אני חושב שהכלל הזה לא הוגן, בואו נדבר עליו" ו"כולנו שווים, אז למה דווקא אתה המנהל?". שואלים: מה ההבדל בין שני המשפטים? האם שניהם ויכוח? איזה ויכוח עוזר לקבוצה, ואיזה מפרק אותה?

מכאן עוברים לסיפור של ויכוח גדול במדבר, שבו טענה שנשמעת יפה ("כל העדה כולם קדושים") הופכת למרד.

📖 הסבר למורה

קורח בן יצהר, משבט לוי, ואיתו דתן ואבירם ואון בן פלת משבט ראובן, ועוד מאתיים וחמישים "נְשִׂיאֵי עֵדָה" (ב), מתקהלים נגד משה ואהרן. הטענה שלהם: "כִּי כָל־הָעֵדָה כֻּלָּם קְדֹשִׁים, וּבְתוֹכָם יְהוָה; וּמַדּוּעַ תִּתְנַשְּׂאוּ, עַל־קְהַל יְהוָה" (ג). כלומר: אם כולם קדושים, למה משה ואהרן מעל כולם?

משה "וַיִּפֹּל עַל־פָּנָיו" (ד), ואחר כך מציע מבחן: מחר כל אחד ייקח מחתה עם קטורת, "וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה, הוּא הַקָּדוֹשׁ" (ז). משה קורא גם לדתן ואבירם, והם עונים "לֹא נַעֲלֶה" (יב) ומאשימים אותו שהוציא אותם "מֵאֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ" (יג) כדי להמית אותם במדבר. שימו לב: הם קוראים למצרים "ארץ זבת חלב ודבש".

בסוף משה אומר "בְּזֹאת תֵּדְעוּן, כִּי־יְהוָה שְׁלָחַנִי לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל־הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה: כִּי־לֹא, מִלִּבִּי" (כח), והאדמה נבקעת: "וַתִּפְתַּח הָאָרֶץ אֶת־פִּיהָ, וַתִּבְלַע אֹתָם" (לב). (בהמשך הפרק אש אוכלת את מאתיים וחמישים מקריבי הקטורת.)

מה כתוב ומה פרשנות: הפסוקים מביאים את הטענה של קורח, אבל לא אומרים במפורש מה רצה בלב. ההסבר שקורח רצה כבוד ושלטון לעצמו הוא פרשנות, שנשענת בין השאר על דברי משה "וּבְקַשְׁתֶּם, גַּם־כְּהֻנָּה" (י), ועל המשנה במסכת אבות (בתיבה "כתוב / מפרשים").

📜 הפסוקים (מכון ממרא, נוסח מנוקד)

במדבר פרק טז, פסוקים א-ז

(א) וַיִּקַּח קֹרַח, בֶּן־יִצְהָר בֶּן־קְהָת בֶּן־לֵוִי; וְדָתָן וַאֲבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב, וְאוֹן בֶּן־פֶּלֶת--בְּנֵי רְאוּבֵן.

(ב) וַיָּקֻמוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה, וַאֲנָשִׁים מִבְּנֵי־יִשְׂרָאֵל חֲמִשִּׁים וּמָאתָיִם, נְשִׂיאֵי עֵדָה קְרִאֵי מוֹעֵד, אַנְשֵׁי־שֵׁם.

(ג) וַיִּקָּהֲלוּ עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן, וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם רַב־לָכֶם--כִּי כָל־הָעֵדָה כֻּלָּם קְדֹשִׁים, וּבְתוֹכָם יְהוָה; וּמַדּוּעַ תִּתְנַשְּׂאוּ, עַל־קְהַל יְהוָה.

(ד) וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה, וַיִּפֹּל עַל־פָּנָיו.

(ה) וַיְדַבֵּר אֶל־קֹרַח וְאֶל־כָּל־עֲדָתוֹ, לֵאמֹר, בֹּקֶר וְיֹדַע יְהוָה אֶת־אֲשֶׁר־לוֹ וְאֶת־הַקָּדוֹשׁ, וְהִקְרִיב אֵלָיו; וְאֵת אֲשֶׁר יִבְחַר־בּוֹ, יַקְרִיב אֵלָיו.

(ו) זֹאת, עֲשׂוּ: קְחוּ־לָכֶם מַחְתּוֹת, קֹרַח וְכָל־עֲדָתוֹ.

(ז) וּתְנוּ בָהֵן אֵשׁ וְשִׂימוּ עֲלֵיהֶן קְטֹרֶת לִפְנֵי יְהוָה, מָחָר, וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה, הוּא הַקָּדוֹשׁ; רַב־לָכֶם, בְּנֵי לֵוִי.

במדבר פרק טז, פסוקים יב-יד

(יב) וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה, לִקְרֹא לְדָתָן וְלַאֲבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב; וַיֹּאמְרוּ, לֹא נַעֲלֶה.

(יג) הַמְעַט, כִּי הֶעֱלִיתָנוּ מֵאֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ, לַהֲמִיתֵנוּ, בַּמִּדְבָּר: כִּי־תִשְׂתָּרֵר עָלֵינוּ, גַּם־הִשְׂתָּרֵר.

(יד) אַף לֹא אֶל־אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ, הֲבִיאֹתָנוּ, וַתִּתֶּן־לָנוּ, נַחֲלַת שָׂדֶה וָכָרֶם; הַעֵינֵי הָאֲנָשִׁים הָהֵם, תְּנַקֵּר--לֹא נַעֲלֶה.

במדבר פרק טז, פסוקים כח-לג

(כח) וַיֹּאמֶר, מֹשֶׁה, בְּזֹאת תֵּדְעוּן, כִּי־יְהוָה שְׁלָחַנִי לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל־הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה: כִּי־לֹא, מִלִּבִּי.

(כט) אִם־כְּמוֹת כָּל־הָאָדָם, יְמֻתוּן אֵלֶּה, וּפְקֻדַּת כָּל־הָאָדָם, יִפָּקֵד עֲלֵיהֶם--לֹא יְהוָה, שְׁלָחָנִי.

(ל) וְאִם־בְּרִיאָה יִבְרָא יְהוָה, וּפָצְתָה הָאֲדָמָה אֶת־פִּיהָ וּבָלְעָה אֹתָם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר לָהֶם, וְיָרְדוּ חַיִּים, שְׁאֹלָה--וִידַעְתֶּם, כִּי נִאֲצוּ הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֶת־יְהוָה.

(לא) וַיְהִי, כְּכַלֹּתוֹ, לְדַבֵּר, אֵת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה; וַתִּבָּקַע הָאֲדָמָה, אֲשֶׁר תַּחְתֵּיהֶם.

(לב) וַתִּפְתַּח הָאָרֶץ אֶת־פִּיהָ, וַתִּבְלַע אֹתָם וְאֶת־בָּתֵּיהֶם, וְאֵת כָּל־הָאָדָם אֲשֶׁר לְקֹרַח, וְאֵת כָּל־הָרְכוּשׁ.

(לג) וַיֵּרְדוּ הֵם וְכָל־אֲשֶׁר לָהֶם, חַיִּים--שְׁאֹלָה; וַתְּכַס עֲלֵיהֶם הָאָרֶץ, וַיֹּאבְדוּ מִתּוֹךְ הַקָּהָל.

הפסוקים הועתקו ממכון ממרא כלשונם, עם הפיסוק של מכון ממרא; סימני הפרשות ({פ}, {ס}) הושמטו.

⚖️ כתוב / מפרשים

בצד אחד מה שכתוב בפסוק, ובצד השני פירוש. הפירוש הוא דרך אחת להבין, לא חלק מהפסוק.

📜 **כתוב:** "וַיִּקַּח קֹרַח" (במדבר טז, א)

💭 **מפרשים:** רש"י: "לָקַח אֶת עַצְמוֹ לְצַד אֶחָד לִהְיוֹת נֶחֱלָק מִתּוֹךְ הָעֵדָה". כלומר, לפי רש"י קורח "לקח את עצמו" הצידה, נפרד מהעדה. זה פירוש; בפסוק לא כתוב מה לקח.

📜 **כתוב:** "כִּי כָל־הָעֵדָה כֻּלָּם קְדֹשִׁים" (במדבר טז, ג)

💭 **מפרשים:** משנה, אבות ה, יז: "וְשֶׁאֵינָהּ לְשֵׁם שָׁמַיִם, זוֹ מַחֲלֹקֶת קֹרַח וְכָל עֲדָתוֹ" (נוסח המשנה מספריא). המשנה מבחינה בין מחלוקת "לשם שמים" לבין מחלוקת שאינה לשם שמים, ומביאה את קורח כדוגמה לסוג השני. זו קריאה של חז"ל בסיפור.

👩‍🏫 מהלך השיעור (45 דקות)

חומרים: תנ"ך (או דף הפסוקים מהעמוד הזה), דף עבודה, לוח

1. פתיחה: שני סוגי ויכוח (5 דקות)
2. קריאה מודרכת של טז, א-ג: מי מתקהל, ומה הטענה? מסמנים את המילים "כולם קדושים" ו"תתנשאו" (10 דקות)
3. קריאה של טז, ד-ז ו-יב-יד בקבוצות: איך משה מגיב? מה עונים דתן ואבירם? משלימים טבלה בדף העבודה (12 דקות)
4. קריאה של טז, כח-לג (בעדינות): איך הוכרע הוויכוח? (8 דקות)

5. המשנה באבות ה, יז, סיכום וכרטיס יציאה (10 דקות)

💬 שאלות לדיון

הבנה (מה כתוב?)

1. מי היו קורח, דתן ואבירם, ומאילו שבטים? (טז, א)
2. מה המבחן שמשה הציע? (טז, ו-ז)

פרשנות (מה זה אומר?)

1. הטענה "כל העדה כולם קדושים" נשמעת נכונה. מה, לפי הפסוקים, לא היה בסדר בדרך שבה קורח השתמש בה?
2. למה, לדעתכם, דתן ואבירם קראו למצרים "ארץ זבת חלב ודבש"? (שאלה של פרשנות.)

הערכה (מה דעתי?)

1. לפי המשנה באבות יש מחלוקת "לשם שמים". תנו דוגמה לוויכוח כזה מהכיתה או מהבית, ונמקו למה הוא טוב.

🏁 סיכום השיעור

חוזרים לשני המשפטים מהפתיחה. כל תלמיד כותב: "ויכוח טוב הוא ויכוח ש___, וויכוח מזיק הוא ויכוח ש___". מחברים למשנה: מחלוקת לשם שמים "סופה להתקיים".

🎟️ כרטיס יציאה (2 דקות)

בסוף השיעור כל תלמיד כותב על פתק שתי שורות:

1. דבר אחד שלמדתי היום: _____
2. שאלה אחת שעדיין יש לי: _____

טיפ: פתחו את השיעור הבא בשתיים-שלוש מהשאלות הפתוחות.

💡 הערות למורה

העונש (האדמה בולעת, אש) עלול להפחיד תלמידים צעירים. אפשר לספר אותו בקצרה ולהתמקד בוויכוח עצמו. את המשנה באבות כדאי להציג כקריאה של חז"ל, לא כחלק מהפרק. למתקשים: דף עם תמיכה. למתקדמים: בפרק יז (פסוקים טז-כה) המטה של אהרן פורח. איך זה עונה על השאלה "מי נבחר"?

📝 בדף העבודה

קורח: 6 משימות, כולל שאלת אתגר וכרטיס יציאה, ומחוון בעמוד השני. יש גם גרסה עם תמיכה.

מקורות

- במדבר טז (מכון ממרא)
- רש"י על במדבר טז, א (ספריא)
- משנה, אבות ה, יז (ספריא)

מחוון: קורח ועדתו: "ומדוע תתנשאו?"

1. **השלמת פסוקים:** כֻּלָּם · קְדֹשִׁים · תִּתְנַשְּׂאוּ. המילה המיותרת: מְלָכִים.
2. קורח משבט לוי; דתן ואבירם (בני אליאב) ואון בן פלת משבט ראובן; עוד מאתיים וחמישים (250) נשיאי עדה.
3. למשל: נפל על פניו; הציע מבחן: מחר כל אחד ייקח מחתה עם קטורת, "וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה, הוּא הַקָּדוֹשׁ" (טז, ז); אמר להם "רַב־לָכֶם, בְּנֵי לֵוִי" (טז, ז).
4. על מצרים: "הַמְעַט, כִּי הֶעֱלִיתָנוּ מֵאֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ, לַהֲמִיתֵנוּ, בַּמִּדְבָּר" (טז, יג). זה מפתיע כי "ארץ זבת חלב ודבש" הוא הכינוי של ארץ ישראל, ומצרים הייתה מקום של עבדות.
5. תשובה פרשנית: הלל ושמאי התווכחו כדי להגיע לאמת, ולכן דבריהם נשארו ("סופה להתקיים"); קורח התווכח בשביל כבוד ושלטון, ולכן המחלוקת לא התקיימה. לקבל ניסוח אישי שמבחין בין המטרות.
6. ★ **אתגר:** תשובה פתוחה: קורח טען שמשה ואהרן "מתנשאים"; משה עונה שהתפקיד ניתן לו מה', ולא שהוא לקח אותו לעצמו. לקבל כל הסבר מנומק.